

Світовий культурний контекст і культурні обміни. Міра ізоляції від світових процесів завжди була й буде мірою не лише економічного, а й духовного зубожіння. Міра і характер контактів будь-якої культури з культурами інших народів є свідченням її власного розвитку і водночас залежить від нього. Малорозвинена культура не здатна на плідні контакти, бо неспроможна резонувати на високі явища. Малооригінальна культура не може щось запропонувати іншим і приречена на пасивну роль у духовній взаємодії, на запозичення й наслідування. У добу Київської Русі наша культура входила у візантійсько-чорноморський культурний ареал і водночас мала тісні зв'язки з Середньою та Західною Європою, зі Скандинавією та кавказько-іранським регіоном. Це часи Козацької держави - Гетьманщини, коли в українську землю сягали впливи Відродження, Реформації та Контрреформації. Це - кінець XIX і поч. XX ст. Це й 20-ті роки нашого століття, коли Микола Хвильовий висунув гасла орієнтації на «психологічну Європу» та «азіатського ренесансу», що фактично відбивали широту спектра українських культурних інтересів та імпульсів.

За умов розбудови незалежної України бурхливо зростає обсяг міжнародних контактів нашої культури, що здійснюються як на державному (урядові угоди) й регіональному рівнях, так і на рівнях мистецьких інституцій та індивідуальному. Нині Україна здійснює обміни з понад 40 країнами світу.

Незрівнянно зросла й інтенсивність репрезентації світового мистецтва, насамперед сучасного, в самій Україні. Для ознайомлення з культурами своїх народів багато роблять посольства іноземних держав, а також такі інституції, як Британська Рада, Інститут Гете, Австрійське музичне товариство та ін.

Формування культурної політики. Нині в Україні гостро бракує продуманої і послідовної культурної політики держави. Точаться дискусії про концепцію такої політики.

На наш погляд, майбутня концепція - в своєму прагматичному аспекті - мала б зосередитися на таких головних напрямках:

1. Демонізація індустрії культури з певним (різним для окремих галузей) роздержавленням її. Водночас - перехід від адміністративного до правового регулювання сфери культури.

2. Створення на законодавчому рівні системи матеріального, правового, психологічно-педагогічного й організаційно-методологічного забезпечення широкої доступності цінностей культури для всіх верств населення.

3. Технічне й технологічне переозброєння абсолютно необхідне, принаймні в такому масштабі, щоб кількісні різниці технічних параметрів не ставали причиною незворотного якісного відриву від передових культур.

4. Політичне, правове і матеріальне гарантування свободи творчості й плюралістичних тенденцій у культурі та мистецтві.

5. Радикальне піднесення теоретичного, концептуального рівня підходу до сфери культури; створення дослідницьких осередків сучасного світового рівня - з аналітичними і прогностичними завданнями.

6. Підтримка культурних інновацій та пошукових, авангардових, експериментальних тенденцій у мистецтві: водночас збалансування консервативної (стабілізуючої) і новаторської (динамізуючої) функцій культури.

7. Підтримка культур різних національних меншин і груп.

У сучасній українській культурі недостатньо використана регіональна багатоманітність і водночас ще не окреслений виразно її соборно-цілісний образ.

Нині доречніше говорити не про відновлення втраченої самотності, а про творення нової самотності на основі традицій та актуальної культурної свідомості, зорієнтованої на світовий художній досвід.

Сьогодні маємо певну недостатність універсальних символів і міфів у нашій культурі, як і недостатню інтегрованість символів і міфів української культури в контекст світових цінностей, у загальнолюдську культурну символіку.

Найплідніший шлях до утвердження національної самотності, можливо, пролягає через універсалізацію власного досвіду, через розкриття універсального первня у самотності. Тобто, через таку інтерпретацію національного буття, яка зробила б його зрозумілим і важливим для людей усього світу.

Не маргінальна культура, а універсальна - ось наше гасло.

Але універсальність - не абстракції, а в конкретно-му: в широкому діапазоні національно-самотніх форм вираження, що збагачують багатоманітність людства.

Раїса Павленко, Марія Гайдучок

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ - ОЗНАКА ВИСОКОЇ ДУХОВНОСТІ НАРОДУ*

Історичні знання - один з найважливіших чинників становлення і розвитку масової національної самосвідомості. Сьогодні, коли незалежна Україна стоїть

на соціальному роздоріжжі, суспільство потребує найгрунтовнішого всебічного осмислення і відображення історичного минулого.

Останнім часом на різних конгресах, симпозиумах, «круглих столах» критикується вся наша давня й сучасна історія. З'явилося й чимало бажаючих одним розчерком пера перекроїти всю історію українського народу, замінити не тільки одні імена

іншими, а й вікові національні істини та традиції. Вольовий, агресивний підхід до цієї надзвичайно тонкої і вразливої сфери загрожує самовияву національної і народної культури. Розрив з минулим - це волюнтаризм. А усвідомити величезну прірву між особистістю і суспільством значно важче, ніж поміняти принцип, що діє за методом туго стиснутої пружини. Про

*В основу матеріалу покладено скорочений виступ на Міжнародному конгресі бібліотекарів (Київ, травень 1996 р.).

© Павленко Раїса Іванівна, Київ, 1996
© Гайдучок Марія Михайлівна, Київ, 1996

відповідальність працівників культури (мається на увазі вся духовно-творча інтелігенція) перед майбутнім і сучасним за недопущення такого розкручування пружини слід говорити вже сьогодні.

Чехов зауважував: «Для життя в сучасному слід спокутувати минуле. А для цього його треба знати». Не зробивши цього, уперед не рухатимешся. Настав час виправити нашу суцільно сфальсифіковану історію, в тому числі її історію медицини в Україні, яка має безпосереднє відношення до фізичного й духовного здоров'я нації. Ми не можемо обійти того, наскільки зростає нині потреба на наукові видання про людину, як швидко розповсюджуються сумнівні твори про неї під виглядом колись заборонених.

Не важко уявити, яку іронічну посмішку викличете в найбільш затятого сучасного прагматика, якщо скажемо, що роль бібліотек у змаганні за людське в людині надати зростатиме, якщо суспільство схаменеться, а ми не захочемо стати духовними мутантами.

Політики, вчені, відомі діячі культури світу стурбовані, що «зоряна війна», про яку колись тільки читали в науковій фантастиці, практично почалася. Це війна образів, зброєю якої стали аудіовізуальні засоби. Звідси випливає необхідність

на державному рівні на багато років уперед прорахувати кожен крок у реалізації національної ідеї.

Бібліотекарі України, як і весь інтелектуальний прошарок, з жалем констатують зниження морального клімату в суспільстві, зуження розумової енергії найпродуктивнішої його частини, здрібнення інтересів, піднесення фальшивих цінностей. Замість активної підтримки та об'єднання всіх сил гуманітарної сфери відчувається певна до неї відчуженість. Невтішна картина склалася і в системі медичних бібліотек України. Йдеться не про окрему книгозбірню, хоча в цивілізованому світі втрата такої установи розглядається як соціальне лихо, а про цілу систему, до складу якої входять 1024 бібліотеки різного рівня і фонд яких становить 28 млн. од. зб.

Комплектування бібліотек необхідними матеріалами сьогодні скоротилося майже втричі. Порівняємо: в 1991 р. надходило до фондів 1 млн. 300 тис. од. зб., а в 1995 - лише 527. Невтішна статистика і з кількістю читачів, книговидач, задоволення читачьких запитів, а також з впливом кадрів.

І все ж хочеться вірити, що це минеться. Віру зміцнюють духовно багаті люди, такі, як наш видатний сучасник - академик Ігор Юхновсь-

кий. Без книг і бібліотек він не мислить подальшого інтелектуального й духовного сходження Людини й Людства. «Зрештою, - говорить учений, - всі великі прогресивні зрушення протягом еволюції людства розпочиналися саме з бібліотек», та й універсальне об'єднання земель, на його думку, теж почнеться саме з них.

Подібно до золотошукача, Державна наукова медична бібліотека України розшукує незнані досі відомості про видатних медиків, особливо українських. Цього матеріалу вистачить на кілька томів. Нині здійснюється підготовка першого тому біобібліографічного словника «Видатні медики України XVI - XVIII ст.», до якого ввійшло 100 забутих і напівзабутих імен. Серед них - справжні велетні вітчизняної та світової культур. Втратити цей мислячий шар (за В.Вернадським) було б рівнозначно утворенню озонової дірки в історії національної культури.

Перехідний період від однієї суспільної формації до іншої владно вступив у свої права. І без серйозної національної програми з цього найважливішого для самотворення і самореалізації питання складно домогтися стрімкого злету в економіці, культурі, моралі, етиці.

З фондів НБУВ

Евангеліє В.Негалецького. 1581 р.
Факсимільне видання.

